
АКУШЕРСТВО і ГІНЕКОЛОГІЯ

У ДВОХ КНИГАХ

За редакцією академіка НАН України
В.І. ГРИЩЕНКА, професора М.О. ЩЕРБИНИ

Книга 2

Гінекологія

Друге видання, виправлене

ДОПУЩЕНО

Міністерством охорони здоров'я України
як підручник для студентів вищих навчальних
закладів — медичних університетів, інститутів
й академій

ВИДАНО

згідно з Наказом Міністерства охорони
здоров'я України № 502 від 22.06.2010
як національний підручник для студентів
вищих навчальних закладів — медичних
університетів, інститутів й академій

КИЇВ

ВСВ "МЕДИЦИНА"

2017

УДК 618.1
ББК 57.1я722
А44

*Допущено Міністерством охорони здоров'я України
як підручник для студентів вищих навчальних закладів — медичних
університетів, інститутів й академій*

*Видано згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я України
№ 502 від 22.06.2010 як національний підручник для студентів
вищих навчальних закладів — медичних університетів,
інститутів й академій*

Автори:

В.І. Грищенко — академік НАН України; М.О. Щербина — професор; Б.М. Венцківський — член-кореспондент НАН України; В.В. Камінський — член-кореспондент НАМН України; Л.Б. Маркін — член-кореспондент НАМН України; Л.В. Потапова — професор; В.В. Лазуренко — професор; О.В. Мерцалова — професор; О.П. Ліпко — професор; І.М. Щербина — професор; М.Г. Грищенко — професор

Рецензенти:

А.М. Громова — доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри акушерства та гінекології № 1 ВДНЗ України “Українська медична стоматологічна академія”; В.В. Щербакова — доктор медичних наук, професор кафедри акушерства та гінекології № 1 Харківської медичної академії післядипломної освіти

Акушерство і гінекологія : у 2 кн. : підручник. Кн. 2. Гінекологія /
А44 В.І. Грищенко, М.О. Щербина, Б.М. Венцківський та ін. ; за ред.
В.І. Грищенка, М.О. Щербини. — 2-е вид., випр. — К. : ВСВ “Медицина”, 2017. — 376 с. + 8 с. кольор. вкл.

ISBN 978-617-505-606-6

Поліпшення якості підготовки студентів у вищих медичних навчальних закладах пов'язане з удосконаленням форм і методів викладання предметів, а також з упровадженням новітніх досягнень, засвоєнням сучасних форм навчання та контролю за рівнем знань.

Матеріал викладено з урахуванням програми вивчення предмету “Акушерство і гінекологія” із позицій доказової медицини та переходу до Болонського процесу.

У підручнику використано накази МОЗ України № 620 “Про організацію надання стаціонарної акушерсько-гінекологічної та неонатологічної допомоги в Україні”, № 582 “Про затвердження клінічних протоколів”, висвітлено сучасні методи діагностики та лікування гінекологічних хворих.

Кожний підрозділ містить тестові завдання та ситуаційні задачі з відповідями для самостійної перевірки знань студентами. Наприкінці кожного підрозділу наведено перелік практичних навичок, якими повинен володіти студент.

**УДК 618.1
ББК 57.1я722**

© В.І. Грищенко, М.О. Щербина, Б.М. Венцківський,
В.В. Камінський, Л.Б. Маркін, Л.В. Потапова,
В.В. Лазуренко, О.В. Мерцалова, О.П. Ліпко,
І.М. Щербина, М.Г. Грищенко, 2011, 2017
© ВСВ “Медицина”, оформлення, 2017

ISBN 978-617-505-606-6

РОЗДІЛ 1

Основи організації гінекологічної допомоги. Жіноча консультація та гінекологічний стаціонар

Стратегія розвитку акушерсько-гінекологічної допомоги базується на принципі єдності здоров'я матері та дитини. Реформування цієї галузі охорони здоров'я визначається переорієнтацією на первинну медико-санітарну допомогу вагітним, жінкам, дівчатам, що має пріоритетне значення.

Основними принципами акушерсько-гінекологічної допомоги в Україні залишаються систематичний, поетапний, кваліфікований, доступний у селах і містах лікарський, фельдшерський та профілактичний нагляд за жінками, своєчасна діагностика і лікування акушерської та гінекологічної патології, широка інформаційно-просвітницька робота з питань репродуктивного здоров'я, планування сім'ї, підготовки вагітних до пологів.

Існує два види акушерсько-гінекологічної допомоги — амбулаторно-поліклінічна та стаціонарна.

Амбулаторна акушерсько-гінекологічна допомога здійснюється в жіночих консультаціях, гінекологічних кабінетах центральних районних лікарень, сільських лікарських амбулаторіях, амбулаторіях загальної практики/сімейної медицини, фельдшерсько-акушерських пунктах (ФАП), центрах планування сім'ї, оглядових кабінетах поліклінік.

Стаціонарна акушерсько-гінекологічна допомога надається в акушерсько-гінекологічних відділеннях районних, центральних районних, міських, обласних лікарень, у міських пологових будинках, перинатальних центрах.

ОРГАНІЗАЦІЯ АМБУЛАТОРНОЇ ГІНЕКОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Організація амбулаторної гінекологічної допомоги передбачає вжиття заходів щодо профілактики гінекологічних захворювань, раннього їх виявлення та надання лікувальної і реабілітаційної допомоги.

Гінекологічні захворювання виявляють шляхом:

- профілактичних оглядів жінок (у жіночих консультаціях, оглядових кабінетах поліклінік, лікарських амбулаторіях, ФАПах, стаціонарах);
- огляду жінки при її зверненні до жіночої консультації (або гінекологічного кабінету багатопрофільної поліклініки).

**Перелік облікової документації,
що використовується в лікувально-профілактичних закладах
при наданні акушерсько-гінекологічної допомоги на догоспітальному етапі**

<i>Найменування форми</i>	<i>Номер форми</i>
Карта хворого денного стаціонару, поліклініки, домашнього стаціонару	003-2/о
Медична карта амбулаторного хворого	025/о
Вкладиш № 1 до ф. 025/о (дані профілактичного огляду)	—
Вкладиш № 2 до ф. 025/о (щорічний епікриз на диспансерного хворого)	—
Статистичний талон для реєстрації заключних (уточнених) діагнозів	025-2/о
Талон на прийом до лікаря	025-4/о
Талон амбулаторного пацієнта	025-6/о
Талон амбулаторного пацієнта (скорочений варіант)	025-7/о
Контрольна карта диспансерного нагляду	030/о
Книга запису викликів лікарів додому	031/о
Журнал запису пологової допомоги вдома	032/о
Відомість обліку відвідувань у поліклініці (амбулаторії), диспансері, консультації, вдома	039/о
Екстрене повідомлення про інфекційне захворювання, гостре отруєння, незвичну реакцію на щеплення	058/о
Журнал запису амбулаторних операцій	069/о
Довідка для одержання путівки	070/о
Зведена відомість обліку захворювань та причин смерті в лікувальному закладі (серед дорослого та підліткового населення)	071-1/о
Санаторно-курортна карта	072/о
Медична довідка (для від'їжджаючої за кордон) і корінець до медичної довідки	082/о
Журнал реєстрації висновків медичних комісій за оглядом громадян, направлених на роботу в порядку організованого набору і громадського призову	083-2/о
Довідка про термін тимчасової непрацездатності для подання до страхової організації	094-1/о
Зошит обліку роботи вдома дільничної (патронажної) медичної сестри (акушерки)	116/о
Список осіб, які підлягають періодичному медичному огляду	122/о
Карта обліку диспансеризації	131/о
Направлення на аналіз	200/о
Направлення на біохімічний аналіз крові, плазми сироватки, сечі, спинномозкової рідини	202/о
Цитологічне дослідження	203/о
Направлення на мікробіологічне дослідження	204/о

Направлення на санітарно-мікробіологічне дослідження і результати	205/о
Направлення на дослідження крові на пробу Кумбса і результати дослідження крові на пробу Кумбса	206/о
Направлення на дослідження крові на резус-приналежність та резус-антитіла і результати дослідження	207/о

Профілактичними оглядами в оглядових кабінетах забезпечують усіх жінок (за їх поінформованою згодою), які звернулися вперше в поточному році в поліклініку. Діагноз, встановлений в оглядовому кабінеті акушеркою, є орієнтованим. Остаточний діагноз захворювання встановлює лікар акушер-гінеколог на підставі даних гінекологічного огляду та подальшого обстеження. У роботі адміністративно-територіальних жіночих консультацій і багатопрофільних поліклінік необхідно дотримуватись взаємодії у виявленні та оздоровленні пацієнтів.

Під час проведення профілактичних оглядів жінок здійснюють пальпацію грудних залоз, обстеження шийки матки в дзеркалах, забір піхвових мазків для онкоцитологічного і бактеріоскопічного досліджень, проводять пробу Шіллера, бімануальне та пальцеве ректальне обстеження. Ультразвукове сканування виконують за показаннями. Консультують з питань планування сім'ї та профілактики захворювань, що передаються статевим шляхом, ВІЛ/СНІДу.

Згідно з результатами проведених профілактичних гінекологічних оглядів за певними критеріями визначають групи здоров'я:

— “здорова” — в анамнезі відсутні скарги, порушення менструальної функції з моменту її становлення і гінекологічні захворювання;

— “практично здорова” — в анамнезі наявні відомості про гінекологічні захворювання, оперативні втручання, у тому числі медичні аборти, порушення ритму і характеру менструації; скарги на момент обстеження відсутні. У ході об'єктивного обстеження виявляють анатомічні зміни, які не призводять до порушення функції репродуктивної системи і не знижують працездатність жінки;

— “хвора” — якщо під час об'єктивного обстеження жінки діагностовано гінекологічне захворювання.

Результати профілактичного гінекологічного огляду заносять до амбулаторної карти. Огляд “здорових” жінок передбачає збереження їхнього здоров'я шляхом поінформування щодо здорового способу життя та періодичного профілактичного обстеження. Ця група жінок може проходити огляд раз на рік. У “практично здорових” жінок огляди мають на меті вжиття профілактичних заходів, які обмежують вплив факторів ризику розвитку гінекологічного захворювання і зміцнюють захисні сили організму. Ця група жінок має проходити профілактичний огляд двічі на рік.

Завданнями динамічного контролю за “хворими” жінками є вивчення та вибір можливостей усунення причин захворювання органів репродуктивної системи, раннє виявлення патології, ефективне її лікування та реабілітація

Зміст

Р О З Д І Л 1. Основи організації гінекологічної допомоги. Жіноча консультація та гінекологічний стаціонар (В.І. Грищенко, М.О. Щербина, Л.В. Потапова).....	3
Організація амбулаторної гінекологічної допомоги	3
Організація стаціонарної гінекологічної допомоги	10
<i>Додатки</i>	14
Р О З Д І Л 2. Анатомія та фізіологія жіночих статевих органів (В.І. Грищенко, М.О. Щербина, В.В. Лазуренко)	22
Зовнішні статеві органи	22
Внутрішні статеві органи	24
Кровообіг статевих органів	31
Іннервація статевих органів	32
Лімфообіг статевих органів	32
Вікові особливості анатомії та фізіології жіночих статевих органів	33
Регуляція оваріально-менструального циклу	34
<i>Тестові завдання</i>	36
Р О З Д І Л 3. Загальна симптоматологія і діагностика гінекологічних захворювань (В.І. Грищенко, М.О. Щербина, В.В. Лазуренко)	38
Основна симптоматика гінекологічних захворювань	38
Анамнез	43
Загальні і спеціальні методи обстеження гінекологічних хворих	45
<i>Тестові завдання</i>	60
Р О З Д І Л 4. Запальні захворювання жіночих статевих органів (В.І. Грищенко, М.О. Щербина, О.В. Мерцалова)	63
Етіологія та шляхи поширення	63
Фізіологічні бар'єри, що перешкоджають поширенню запальних захворювань в організмі жінки	63
Класифікація запальних захворювань статевих органів	64
<i>Тестові завдання</i>	81
Р О З Д І Л 5. Порушення менструальної функції та нейроендокринні синдроми (В.І. Грищенко, М.О. Щербина, О.П. Лінко)	84
Етіологія порушень менструальної функції	84
Класифікація порушень менструальної функції	85
<i>Тестові завдання</i>	110
Р О З Д І Л 6. Генітальний ендометріоз (В.І. Грищенко, М.О. Щербина, Л.В. Потапова)	114
Епідеміологія	114
Етіологія і патогенез	114
Класифікація	117

Клінічна картина	117
<i>Тестові завдання</i>	127
Р О З Д І Л 7. Доброякісні пухлини та пухлиноподібні захворювання жіночих статевих органів (В.І. Грищенко, М.О. Щербина, Л.Б. Маркін, Л.В. Потапова)	130
Доброякісні пухлини зовнішніх статевих органів	130
Доброякісні пухлини тіла матки	131
Доброякісні утворення яєчників	136
Доброякісні пухлини маткових труб	143
<i>Тестові завдання</i>	143
Р О З Д І Л 8. Передракові та фонові захворювання жіночих статевих органів (В.І. Грищенко, М.О. Щербина, В.В. Камінський)	147
Передракові захворювання зовнішніх статевих органів	147
Передракові захворювання піхви	149
Передракові захворювання шийки матки	149
Гіперпластичні процеси ендометрія	152
<i>Тестові завдання</i>	159
Р О З Д І Л 9. Злоякісні новоутворення жіночих статевих органів (В.І. Грищенко, М.О. Щербина, О.П. Ліпко)	162
Рак вульви	162
Рак піхви	163
Рак шийки матки	165
Рак ендометрія	167
Саркома матки	169
Трофобластична хвороба	170
Злоякісні пухлини яєчників	173
Пухлини маткових труб	176
<i>Тестові завдання</i>	177
Р О З Д І Л 10. Аномалії розвитку жіночих статевих органів та порушення статевого дозрівання (В.І. Грищенко, М.О. Щербина, В.В. Лазуренко)	182
Етіологія і патогенез	182
Аномалії розвитку дівочої перетинки і вульви	183
Вади розвитку зовнішніх статевих органів	184
Вади розвитку піхви	184
Аномалії розвитку матки	187
Аномалії розвитку маткових труб	190
Аномалії розвитку яєчників	190
Інфантилізм	191
Порушення статевого розвитку	193
<i>Тестові завдання</i>	202
Р О З Д І Л 11. Неправильні положення та травматичні пошкодження жіночих статевих органів (В.І. Грищенко, М.О. Щербина, В.В. Лазуренко)	204
Нормальне (типове) положення статевих органів	204
Неправильні положення жіночих статевих органів	205
Травматичні пошкодження жіночих статевих органів	218
<i>Тестові завдання</i>	224
Р О З Д І Л 12. Безплідний шлюб та сучасні репродуктивні технології. Контрацепція (М.О. Щербина, О.П. Ліпко, В.І. Грищенко)	227
Жіноча безплідність	227

Чоловіча безплідність	238
Сучасні репродуктивні технології	239
Контрацепція	250
<i>Тестові завдання</i>	265
Р О З Д І Л 13. Гінекологічні захворювання у дітей та підлітків <i>(В.І. Грищенко, М.О. Щербина, О.В. Мерцалова)</i>	269
Анатомо-фізіологічні особливості статевих органів дівчинки у процесі становлення репродуктивної системи	269
Особливості обстеження дівчаток	270
Запальні захворювання статевих органів	275
Порушення менструальної функції	278
Пухлини статевих органів	282
Травми статевих органів	285
<i>Тестові завдання</i>	286
Р О З Д І Л 14. Невідкладні стани в гінекології <i>(В.І. Грищенко, М.О. Щербина, О.П. Лінко)</i>	289
Позаматкова вагітність	290
Апоплексія яєчника	301
Перекручення ніжки пухлини яєчника	302
Екстрені стани при міомі матки	304
Піосальпінкс і піовар	305
<i>Тестові завдання</i>	306
Р О З Д І Л 15. Типові хірургічні втручання та ендоскопічна хірургія в гінекології <i>(В.І. Грищенко, М.О. Щербина, Л.В. Потапова)</i>	310
Передопераційна підготовка	310
Ведення післяопераційного періоду	312
Операції на піхвовій частині шийки матки	314
Операції при опущенні і випадінні статевих органів	316
Черевностінні гінекологічні операції на придатках матки та матці	317
Малі гінекологічні операції	320
Ендоскопічна хірургія (лапароскопія, гістерорезектоскопія)	321
<i>Тестові завдання</i>	325
Р О З Д І Л 16. Захворювання органів сечової системи у жінок. Сечостатеві нориці <i>(В.І. Грищенко, М.О. Щербина, В.В. Лазуренко)</i>	328
Нетримання сечі (інконтиненція)	329
Аномалії органів сечової системи	333
Травматичні ушкодження сечових органів	336
Цисталгія (міхуровий невроз, генітально-міхурова дисфункція, нестабільний сечовий міхур, уретральний синдром)	340
Цистит	341
Лігатурні камені сечового міхура	343
Сечостатеві нориці	343
<i>Тестові завдання</i>	347
Р О З Д І Л 17. Питання жіночої сексопатології <i>(В.І. Грищенко, М.О. Щербина, В.В. Лазуренко)</i>	349
<i>Тестові завдання</i>	355
Список літератури	358
Додаток	359